

પ્રકરણ-૩ : માઈક્રોસોફ્ટ વિન્ડોઝ 7 નો પરિચય

પ્રસ્તાવના

- 3.1 વિન્ડોઝ-2007 ઓપરેટીંગ સિસ્ટમનો પરિચય
- 3.2 વિન્ડોઝનો ઇતિહાસ
- 3.3 વિન્ડોઝ 7 ડેસ્કટોપ (Desktop)
- 3.4 ગેઝેટ (Gadgets)
- 3.5 ટાસ્કબાર (Taskbar)
- 3.6 એરો પીક (Aero Pick)
- 3.7 સ્ટાર્ટ મેનુ (Start Menu)
- 3.8 ટુલબાર (Toolbar)
- 3.9 એપ્લીકેશન ટાસ્કબારમાં પીન (Pin) કરવી
- 3.10 નોટીફિકેશન એરિયા (Notification Area)
- 3.11 ડાયલોગ બોક્સ (Dialog Box)
- 3.12 સ્વાધ્યાય

ઉદ્દેશો

આ એકમનો અભ્યાસ કર્યા બાદ તમે નીચે જણાવેલા મુદ્દાઓ વિષે માહિતગાર થશો.

- વિન્ડોઝ 7 કઈ રીતે અસ્તિત્વમાં આવી તેમજ તેની કેટલી આવૃત્તિઓ છે તેના વિષે પ્રાથમિક સમજ મેળવશો.
- વિન્ડોઝ ઓપરેટીંગ સિસ્ટમના જુદા જુદા ભાગો જેવા કે ટાસ્કબાર, સ્ટાર્ટ મેનુ, ટુલબાર, નોટીફિકેશન એરિયા, ડાયલોગ બોક્સ વગેરે વિષે સમજ મેળવશો.
- વિન્ડોઝ 7 ડેસ્કટોપનું બેકગ્રાઉન્ડ બદલવું, શોર્ટકટ બનાવવા અને ટુલબાર કઈ રીતે ડિસ્પ્લે કરવા તે અંગે જાણકારી મેળવશો.
- વિન્ડોઝ 7 ના કેટલાક નવા ફીચર, જેવા કે એરો પીક અને ગેઝેટ વિષે માહિતી મેળવશો.
- વિન્ડોઝ 7 ઓપરેટીંગ સિસ્ટમનું કાર્યક્ષમ સંચાલન કરી શકશો

3.1 વિન્ડોઝ 7 ઓપરેટીંગ સિસ્ટમ નો પરિચય

વિન્ડોઝ 7 ઓપરેટીંગ સિસ્ટમ માઈક્રોસોફ્ટ દ્વારા પર્સનલ કમ્પ્યુટર માટે બનાવવામાં આવી છે અને 2009 થી વપરાશમાં છે. તે અગાઉના વિન્ડોઝના વર્ઝન કરતાં ઘણી નવી સુવિધા આપે છે. વિન્ડોઝ 7 મુખ્યત્વે ત્રણ આવૃત્તિ (Editions)માં આવે છે.

અલ્ટીમેટ (Ultimate)

પ્રોફેશનલ (Professional)

હોમ (Home)

વિન્ડોઝ 7 હોમ આવૃત્તિમાં ડેટા સુરક્ષા, વ્યવસ્થાપન અને નેટવર્કીંગના કેટલાક ફીચર્સ નથી, જે પ્રોફેશનલ અને અલ્ટીમેટ એડિશનમાં આવેલ છે; જ્યારે એસ જેવી કેટલીક ગેમ (રમત) હોમ એડિશનમાં આવેલી છે, જે પ્રોફેશનલ એડિશનમાં નથી; જ્યારે અલ્ટીમેટ એડિશનમાં બધા ફીચર્સ આવેલા છે.

વિન્ડોઝ 7 ઇન્સ્ટોલ કરવા માટે નીચે મુજબનું હાર્ડવેર આવશ્યક છે.

- 32 બીટ અથવા 64 બીટ 1 GHz અથવા વધુ ઝડપી પ્રોસેસર.
- 32 બીટ માટે 1 GB RAM અને 64 બીટ માટે 2 GB RAM.
- 32 બીટ માટે 16 GB હાર્ડ ડિસ્ક અને 64 બીટ માટે 20 GB હાર્ડડિસ્ક.
- DirectX 9 ગ્રાફિક્સ ડીવાઈસ અને WDDM 1.0 અથવા પછીનું ડ્રાઈવર

3.2 વિન્ડોઝ ની ઇતિહાસ

બીલ ગેટ્સ (Bill Gates) અને પૉલ એલન (Paul Allen) એ 1975 માં માઇક્રોસોફ્ટ કમ્પની ભાગીદારીમાં શરૂ કરી. ત્યારબાદ અલગ અલગ વર્ષમાં વિન્ડોઝના નીચે મુજબના વર્ઝન રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.

લોગો	વર્ષ	વર્ઝન	મુખ્ય લાક્ષણિકતા
	1985	1.0	માઇક્રોસોફ્ટ વિન્ડોઝ 1.0 માં MS-DOS ના કમાન્ડ ટાઇપ કરવાને બદલે કોઇપણ કાર્ય કરવા માત્ર "સ્ક્રીન" અથવા "વિન્ડો" પર માઉસ ખસેડો અને ક્લિક કરો તેવી સુવિધા હતી તેમજ ડ્રોપ ડાઉન મેનુ, સ્કોલબાર અને ડાયલોગ બોક્સનો ઉપયોગ પ્રોગ્રામ જાણવા અને વાપરવા માટે સરળ હતો. બે વિન્ડો વચ્ચે સહેલાઈથી સ્વીચીંગ થઇ શકતું હતું તેમજ ફાઇલ મેનેજમેન્ટ, પેઇન્ટ, વિન્ડો રાઇટર, નોટપેડ, કેલ્ક્યુલેટર, કૉલેન્ડર, કલોક અને ગેઇમનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.
	1992	3.1	આ વિન્ડોઝ અગાઉના વર્ઝન કરતાં નોંધપાત્ર સારી કામગીરી, 16 રંગો સાથે અદ્યતન ગ્રાફિક્સ અને સુધારેલ આઇકોન ધરાવતું હતું. તેમાં પ્રોગ્રામ મેનેજર, ફાઇલ મેનેજર, અને પ્રિન્ટ મેનેજર જેવા પ્રોગ્રામ અને વધુ ગેઇમનો સમાવેશ કરેલ હતો, તેમાં નેટવર્ક સપોર્ટ પણ હતો.
	1995	95	વિન્ડોઝ 95 32 બીટ ઓપરેટીંગ સિસ્ટમ હતી જેમાં ઇન્ટરનેટ, ડાયલ અપ નેટવર્કિંગ, તેમજ હાર્ડવેર અને સોફ્ટવેર ઇન્સ્ટોલ કરવા પ્લગ એન્ડ પ્લે સુવિધા, મલ્ટીમીડિયા, મોબાઇલ કમ્પ્યુટીંગ અને નેટવર્કિંગની સુવિધા હતી. સૌ પ્રથમવાર તેમાં મેનુ, ટાસ્કબાર, સ્ટાર્ટ બટન, અને દરેક વિન્ડોને

લોગો	વર્ષ	વર્ઝન	મુખ્ય લાક્ષણિકતા
	1998	98	મિનિમાઇઝ, મેક્સીમાઇઝ અને વિન્ડોને બંધ કરવા બટન હતા. વિન્ડોઝ 98માં કમ્પ્યુટર અને ઇન્ટરનેટ પરથી વધુ સરળતાથી માહિતી મેળવી શકાતી હતી તેમજ DVD ડિસ્ક અને યુનિવર્સલ સિરીયલ બસ (યુએસબી) માટેની સુવિધા અને પ્રોગ્રામને ઝડપથી ઓપન કરવા ક્વિક લોન્ચ બારનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.
	2001	XP	તે ઝડપી, સારી અને સરળ વિઝ્યુઅલ ડિઝાઇન ધરાવતી ઓપરેટીંગ સિસ્ટમ હતી, જેમાં સ્ટાર્ટ મેનુ, ટાસ્કબાર અને કન્ટ્રોલ પેનલ નેટવર્ક વિઝાર્ડ, મીડિયા પ્લેયર, મુવી મેકર અને ડિજિટલ ફોટો, રીમોટ ડેસ્કટોપ, ફાઇલ એન્ક્રિપ્શન સિસ્ટમ અને એડવાન્સ નેટવર્કિંગ તેમજ વાયરલેસ નેટવર્ક, વિન્ડો મેસેજર, રીમોટ આસિસ્ટન્ટ જેવી સુવિધાઓ હતી.
	2006	Vista	તેમાં મજબૂત સુરક્ષા, યુઝર એકાઉન્ટ કન્ટ્રોલ, બીટ લોકર ડ્રાઇવ એન્ક્રિપ્શન, તેમજ નવું સ્ટાર્ટ બટન અને 35 ભાષાઓ ઉપલબ્ધ હતી.
	2009	7	તેમાં વધુ થીમ, ડેસ્કટોપ સ્લાઇડ શો, ગેઝેટ અને સ્લાઇડ બાર, ફેડરેટેડ સર્ચ, જમ્પ લિસ્ટ, ટચ સ્ક્રીન, શેક અને સ્નેપ ની સુવિધા આવેલ છે. એપ્લીકેશનને ટાસ્કબારમાં પીન કરી શકાય છે, ઓપન એપ્લીકેશનનો વધુ સારો થમ્બનેલ પ્રિવ્યુ મેળવી શકાય છે તથા નોટીફિકેશન એરિયા તેમજ એરો પીક બટન આવેલા છે.
	2012	8	તે સાવ નવો દેખાવ ધરાવે છે. જેમાં માઉસ અને ટચસ્ક્રીનથી કામ કરી શકાય છે. તેમાં વિન્ડો સ્ટોર, કલાઉડ સ્ટોરેજ, નવું ટાસ્ક મેનેજર, એન્ટી વાયરસ ડિફેન્ડર વગેરેનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

3.3 વિન્ડોઝ 7 ડેસ્કટોપ (Desktop)

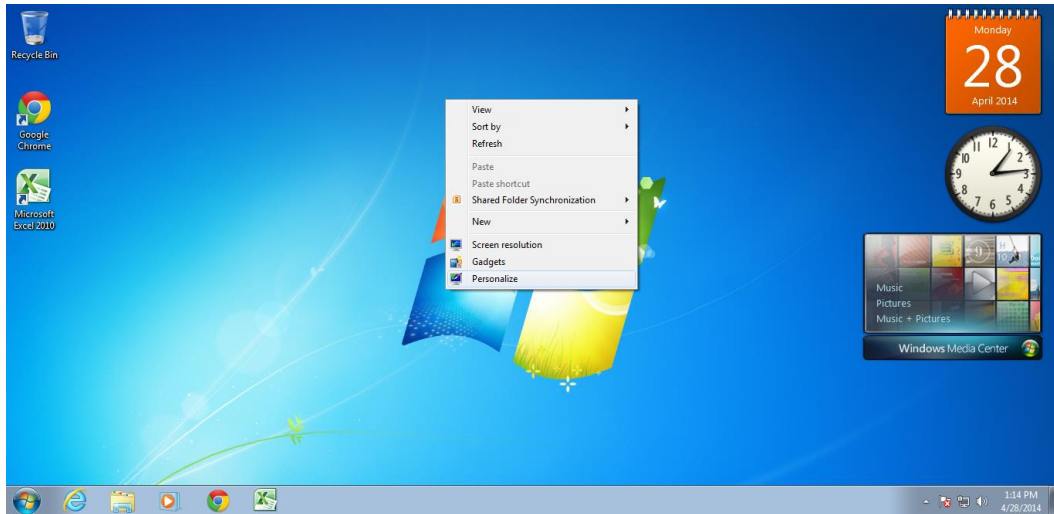
વિન્ડોઝ 7 શરૂ થઈ ગયા બાદ સૌ પ્રથમ જે સ્ક્રીન દેખાય છે તેને ડેસ્કટોપ કહે છે તે આકૃતિ-2.1માં દર્શાવેલ છે. તેમાં ટાસ્કબાર, બેકગ્રાઉન્ડ ઈમેજ કે કલર, આઇકોન અથવા શોર્ટકટ અને તમે પસંદ કરેલા ગેઝેટ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. હવે આપણે આ જુદા જુદા ભાગો વિષે વિગતે સમજ મેળવીશું.

આકૃતિ 2.1 ડેસ્કટોપ

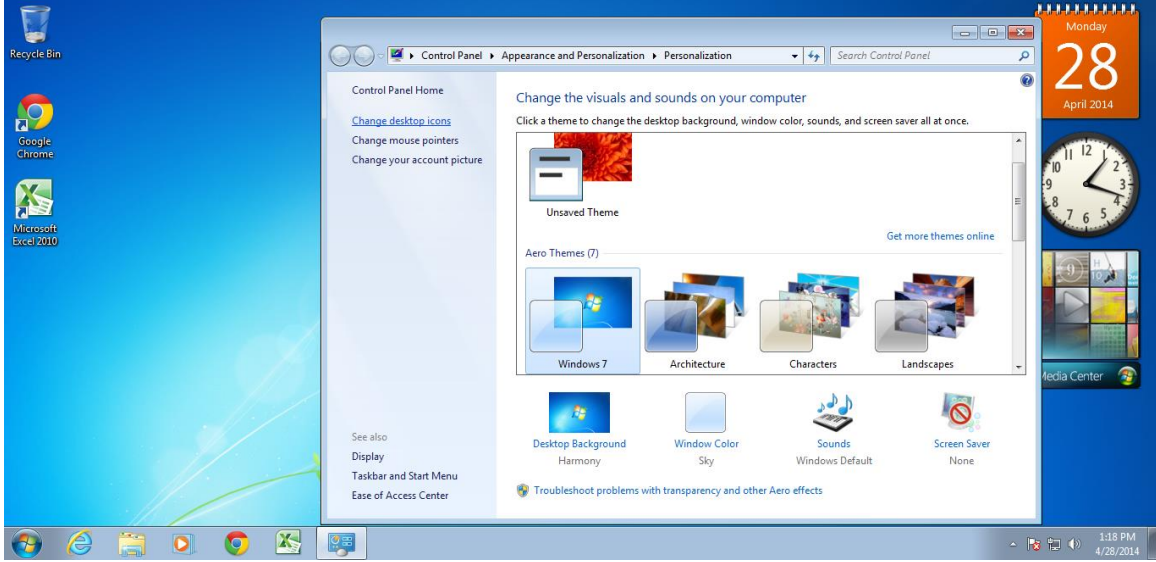
આઇકોન Icon

શરૂઆતમાં વિન્ડોઝ એક માત્ર રીસાઈકલબિનનો આઇકોન દર્શાવે છે પરંતુ તમે અન્ય ઉપયોગી આઇકોન્સ જેવા કે કમ્પ્યુટર, નેટવર્ક, યુઝર ફાઈલ ફોલ્ડર, કન્ટ્રોલ પેનલ નીચે મુજબ ઉમેરી શકો છો, જેના પર ડબલ ક્લિક કરતાં જે તે ફોલ્ડર, ફાઈલ અથવા પ્રોગ્રામ ખુલે છે.

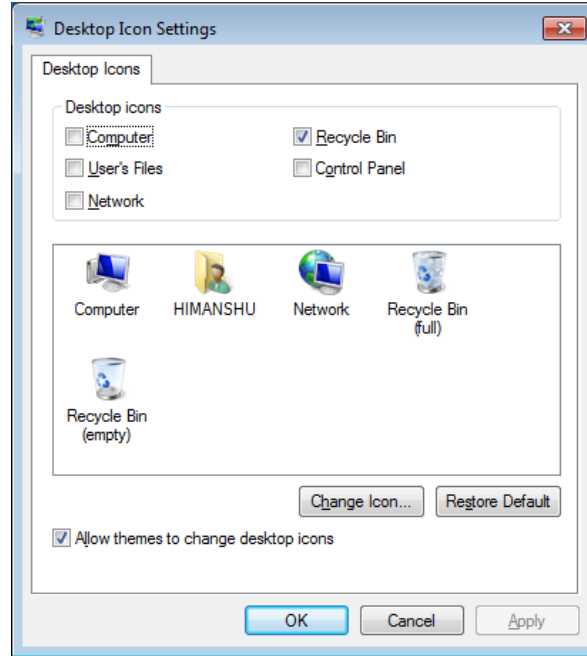

આકૃતિ 2.2 ડેસ્કટોપ શોર્ટકટ મેનુ

ડેસ્કટોપ ના કોઇપણ ભાગ પર માઉસનું જમણુ બટન ક્લિક કરતાં આકૃતિ-2.2 મુજબનું એક શોર્ટકટ મેનુ ખુલે છે જેમાં Personalize વિકલ્પ પસંદ કરતાં આકૃતિ-2.3 મુજબની વિન્ડો ઓપન થાય છે તેમાં Change Desktop Icons પસંદ કરતાં આકૃતિ 2.4 મુજબનું ડાયલોગ બોક્સ ઓપન થાય છે, જેમાંથી જે આઇકોન જોઈતા હોય તે સિલેક્ટ અને જે ન જોઈતા હોય તે અન-સિલેક્ટ કરી શકાય છે. OK બટન દબાવતા તમારી પસંદગી મુજબ આઇકોન ઉમેરાઈ/નીકળી જાય છે

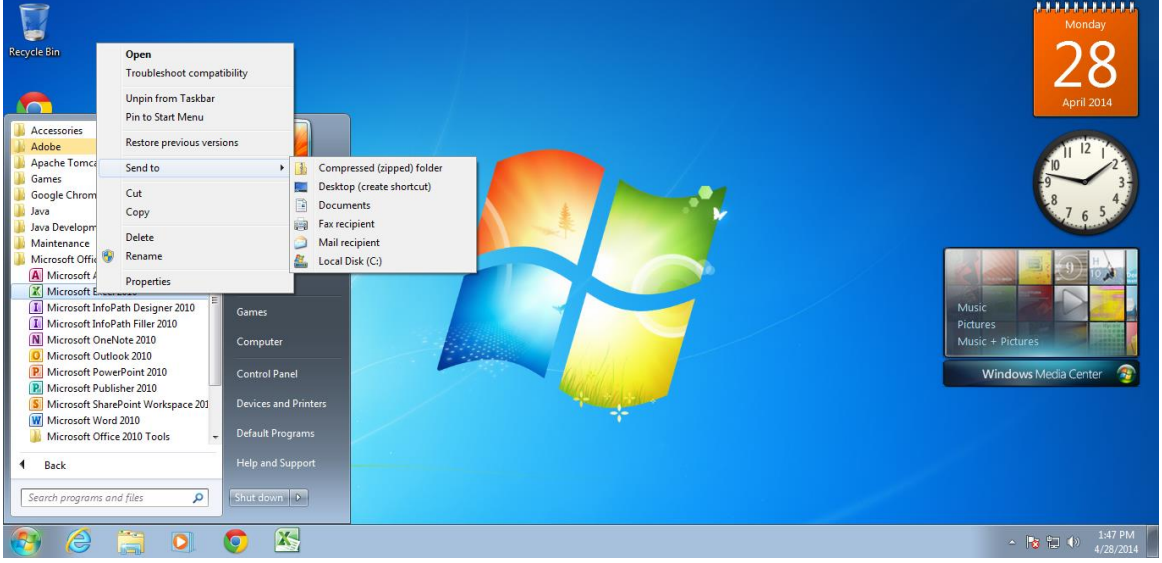

આકૃતિ 2.3 ડેસ્કટોપ આઇકોન બદલવા

આકૃતિ 2.4 ડેસ્કટોપ આઇકોન સેટિંગ

આ સિવાયના આઇકોન બનાવવા માટે નીચે દર્શાવેલ રીત વાપરો. દા.ત. જો તમારે માઇક્રોસોફ્ટ એક્સેલનો શોર્ટકટ બનાવવો હોય તો આકૃતિ 2.5માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે સ્ટાર્ટ મેનુમાંથી Microsoft Excel 2010 પ્રોગ્રામ સિલેક્ટ કરી માઉસનું જમણું બટન ક્લિક કરી Send To → Desktop (create shortcut) પસંદ કરતાં તે આઇકોન ડેસ્કટોપ પર આવી જાય છે. આ જ રીતે અન્ય પ્રોગ્રામના શોર્ટકટ બનાવી શકાય છે.

આકૃતિ 2.5 શોર્ટકટ બનાવવો

બેકગ્રાઉન્ડ ઈમેજ (Background Image)

બેકગ્રાઉન્ડ ઈમેજ બદલવા માટે અગાઉ જણાવ્યા (આકૃતિ-2.2 અને આકૃતિ-2.3) પ્રમાણે ડેસ્કટોપ પર માઉસનું જમણું બટન ક્લિક કરી શોર્ટકટ મેનુમાંથી Personalize વિકલ્પ પસંદ કરી Desktop Background સિલેક્ટ કરતાં આકૃતિ-2.6માં દર્શાવ્યા પ્રમાણેની વિન્ડો ઓપન થાય છે. જેમાં નીચે મુજબના વિકલ્પો આપેલા હોય છે.

Picture Location : Browse બટન દબાવતા તમે જ્યાં પિક્ચર સ્ટોર થયેલા હોય તે ફોલ્ડર સિલેક્ટ કરી શકો છો અને તે ફોલ્ડરમાં આવેલ પિક્ચરનું લિસ્ટ નીચે જોઈ શકો છો.

Select All : ફોલ્ડરમાં આવેલા બધા પિક્ચર સિલેક્ટ કરવા માટે.

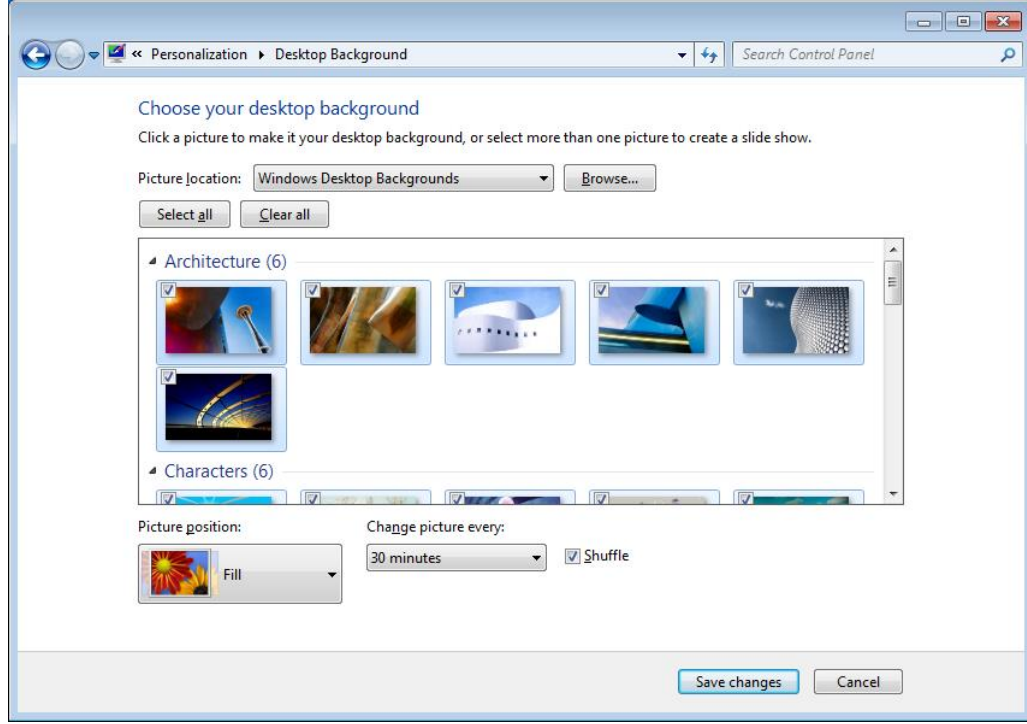
Clear All : ફોલ્ડરમાં આવેલ બધા પિક્ચર અન-સિલેક્ટ કરવા માટે.

Picture Position : પિક્ચર કઈ રીતે દેખાશે તે પસંદ કરવા માટે.

Change Picture Every : જો એક કરતાં વધુ પિક્ચર સિલેક્ટ કર્યા હોય તો પિક્ચર કેટલી સેકન્ડ, મિનીટ અથવા કલાક પછી બદલાશે તે સિલેક્ટ કરવા.

Shuffle: જો એક કરતાં વધુ પિક્ચર સિલેક્ટ કર્યા હોય તો પિક્ચર ક્રમ વગર દર્શાવવા માટે.

ઉપરોક્ત વિકલ્પો પસંદ કરી Save Changes બટન દબાવતા તે સેવ થઇ જાય છે અને પસંદ કરેલ વિકલ્પ અનુસાર બેકગ્રાઉન્ડ અને ઈમેજ બદલાય છે.

આકૃતિ 2.6 ડેસ્કટોપ બેકગ્રાઉન્ડ બદલવું

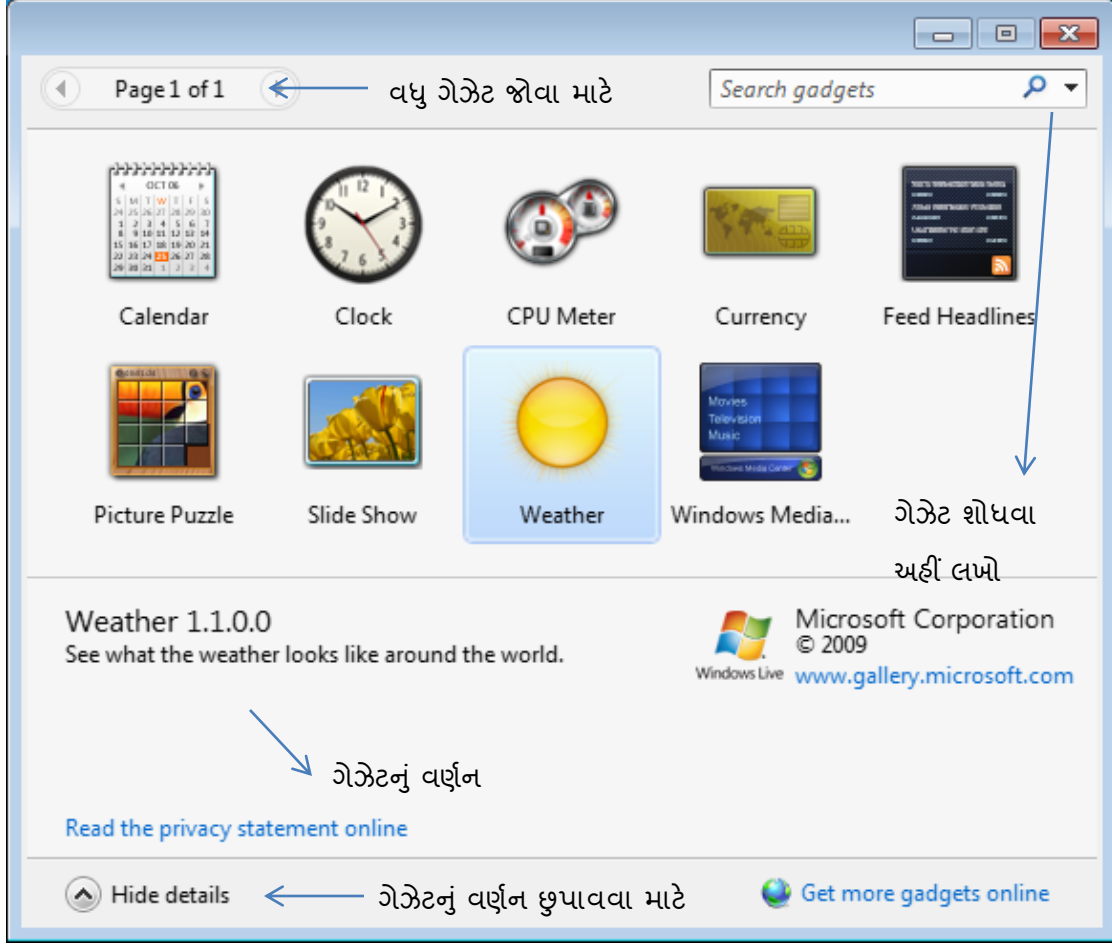
3.4 ગેઝેટ (Gadget)

વિન્ડોઝ 7 માં ગેઝેટ એક એવી નાની એપ્લિકેશન છે જે તમને વારંવાર બદલાતી માહિતી જેવી કે સમય, કમ્પ્યુટર નો ઉપયોગ, સમાચાર, હવામાન વગેરે ને મેળવવા માટેની સુવિધા આપે છે. તેને ઘણીવાર એપ્લેટ (Applet) પણ કહેવાય છે. આકૃતિ-2.7માં કેલેન્ડર (Calendar), કલોક (Clock) અને વિન્ડો મિડિયા સેન્ટર (Window Media Center) દર્શાવેલ છે.

- ← ગેઝેટ બંધ કરવા માટે
- ← ગેઝેટ નું સેટિંગ કરવા માટે
- ← ગેઝેટ ખસેડવા માટે

આકૃતિ 2.7 કલોક ગેઝેટ પર માઉસ રાખતા

આકૃતિ 2.8 ગેઝેટસ

ગેઝેટને ડેસ્કટોપ પર દર્શાવવા માટે ડેસ્કટોપ પર માઉસનું જમણુ બટન ક્લિક કરતાં શોર્ટકટ મેનુ ખુલે છે જેમાંથી Gadgets વિકલ્પ પસંદ કરતાં આકૃતિ 2.8 મુજબનો ડાયલોગ બોક્સ ખુલે છે જેમાં જે ગેઝેટ જોઈતું હોય તેના પર ડબલ ક્લિક કરતાં તે ગેઝેટ ડેસ્કટોપ પર ઉમેરાઈ જાય છે.

3.5 ટાસ્કબાર (Taskbar)

સામાન્યતઃ ટાસ્કબારનું સ્થાન ડેસ્કટોપમાં સૌથી નીચેના ભાગે હોય છે. (જુઓ આકૃતિ 2.1) ટાસ્કબાર સતત સ્ક્રીન પર હાજર રહેલ જોવા મળતો હોય છે. ટાસ્કબારને નીચે મુજબ વિભાજીત કરવામાં આવ્યો છે.

- (1) સ્ટાર્ટ બટન : અહીં ક્લિક કરતાં જે સ્ટાર્ટ મેનુ ખુલે છે જેમાં આપેલા વિકલ્પોમાંથી આપણી જરૂરિયાત મુજબની એપ્લિકેશન આપણે પસંદ કરી શકીએ છીએ અને કાર્યાન્વિત કરી શકીએ છીએ.
- (2) ક્વિક લોન્ચ તેમજ મધ્ય ટૂલબાર : અહીં આપણે જેટલી પણ એપ્લિકેશન ઓપન કરી છે તેના નાના આઇકોન્સ દેખાડવામાં આવે છે. (મિનિમાઇઝ સ્વરૂપ) અને તેને જરૂરિયાત મુજબ આપણે ઝડપથી બંધ પણ

કરી શકીએ છીએ. સામાન્ય રીતે વિન્ડોઝ ઇન્સ્ટોલ કરતા જ વેબ બ્રાઉઝર, મિડિયા પ્લેયર વગેરે એપ્લિકેશન ટાસ્કબારમાં આવી ગયેલ જોવા મળતા હોય છે.

(૩) જમણી બાજુ અંતમાં સિસ્ટમ ટાઇમ અને ડેટ દર્શાવે છે. તેની અડીને જ કમ્પ્યુટર સેટિંગના વિવિધ ટુલ દર્શાવેલ છે. જેનાથી અમુક કાર્ય સરળતાથી થાય છે. દા.ત વોલ્યુમ વધારવું કે ઘટાડવું

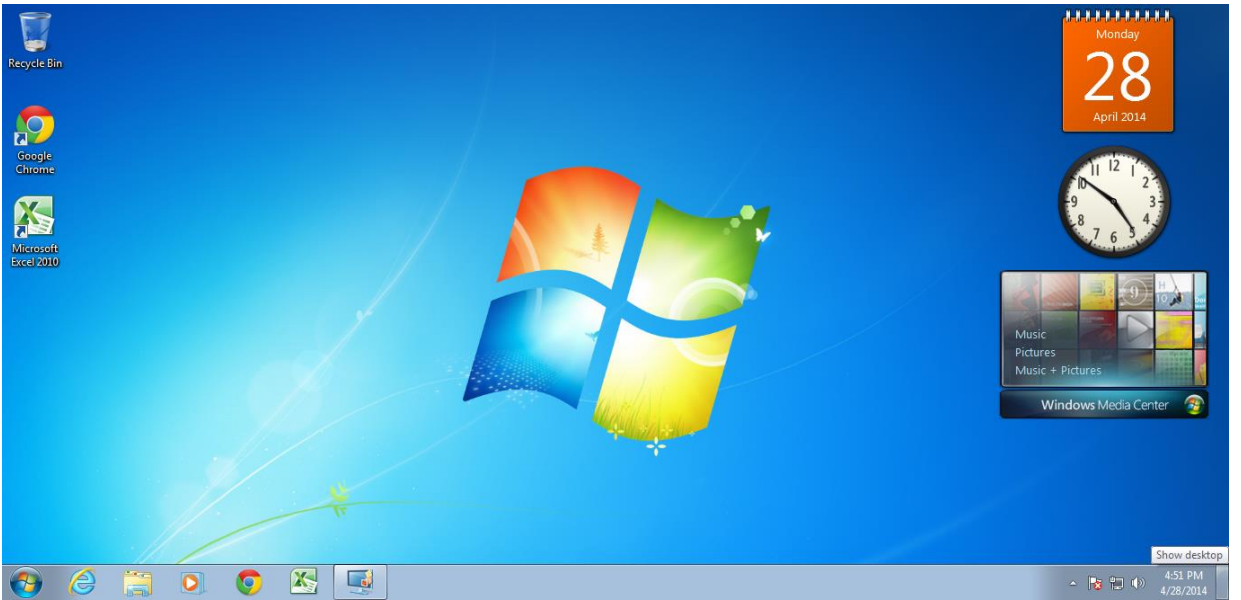
ટાસ્કબારની મદદથી એપ્લિકેશન મિનિમાઇઝ અથવા મેક્સીમાઇઝ કેવી રીતે કરવી:

આપણે જે એપ્લિકેશનમાં કામ કરીએ છીએ તે એપ્લિકેશનનો આઇકોન ટાસ્કબાર પર જોવા મળે છે. અહીં આ જ આઇકોન પર માઉસને એકવાર ક્લિક કરીશું એટલે તે એપ્લિકેશન મિનિમાઇઝ થઇ જશે અને ફરીથી ક્લિક કરીશું તો મેક્સીમાઇઝ થઇ જશે.

એપ્લિકેશન મિનિમાઇઝ કરવા માટે બીજી રીત છે: એપ્લિકેશનમાં ટાઇટલબારમાં જમણીબાજુ ત્રણ બટન આપેલ છે તેમાં પણ મિનિમાઇઝ નું બટન આપેલ છે એટલે ત્યાંથી પણ ક્લિક કરીશું તો તે મિનિમાઇઝ થઇ જાય છે.

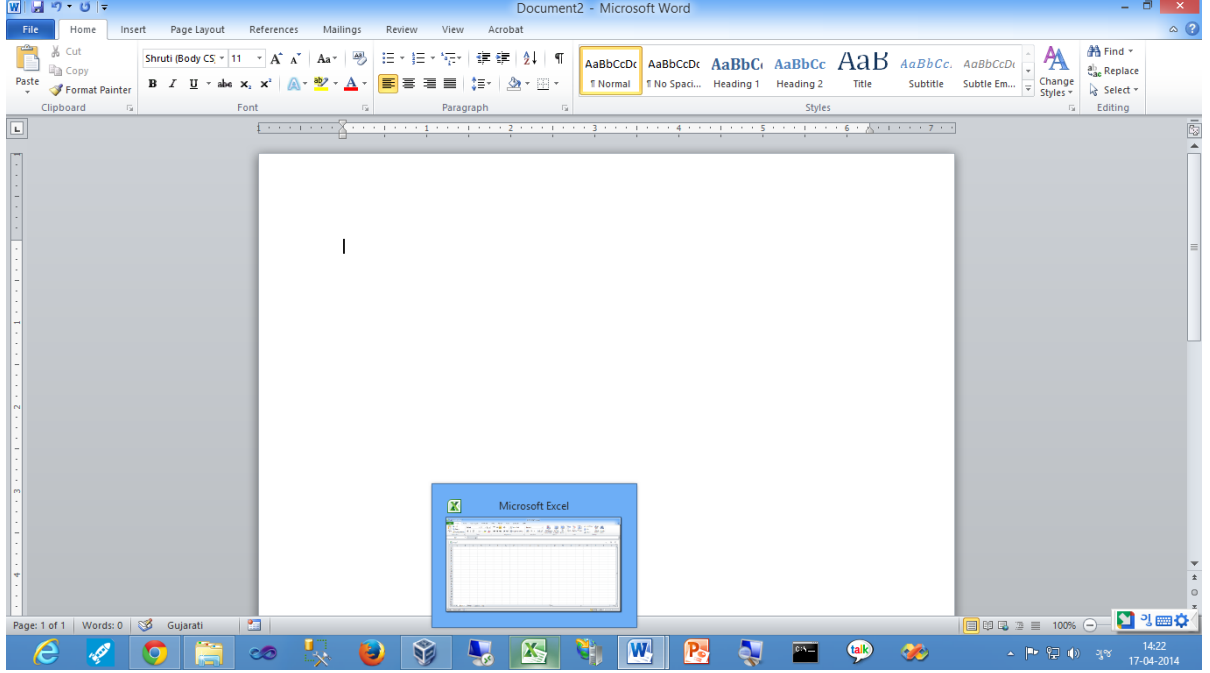
3.6 એરો પીક (Aero peek)

ડેસ્કટોપ જોવા માટે : એરો પીક ફીચરની મદદથી તમે ગમે ત્યારે ડેસ્કટોપ જોઈ શકો છો તેના માટે આકૃતિ-2.9માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે તમારે ટાસ્કબારના છેડે આવેલ Show Desktop બટન દબાવો જેથી બધી વિન્ડો મિનિમાઇઝ થઇ જશે અને ડેસ્કટોપ દેખાશે, ફરી Show Desktop બટન દબાવતા બધી વિન્ડો જેમ હતી તેમ પાછી દેખાય છે.

આકૃતિ 2.9 Show Desktop બટન

ઓપન વિન્ડોનો પ્રિવ્યુ જોવા માટે : જ્યારે એક કરતાં વધારે વિન્ડો ખુલેલી હોય ત્યારે તમે ટાસ્કબારમાં આવેલા જે તે વિન્ડોના આઇકોન પર માઉસ રાખી તેને આકૃતિ-2.10માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે થમ્બનેઇલ તરીકે જોઈ શકો છો જેથી તેમાં શું ચાલી રહ્યું છે તેનો ખ્યાલ આવે તેમજ તેના પર ક્લિક કરી તેને સિલેક્ટ કરી શકો છો.

આકૃતિ 2.10 એપ્લીકેશનનો થમ્બનેઇલ પ્રિવ્યુ

દા.ત. આકૃતિમાં માઈક્રોસોફ્ટ વર્ડ અને એક્સેલ ખુલેલું છે અને વર્ડમાં આપણે કામ કરી રહ્યા છીએ. હવે એક્સેલ ફાઈલના આઇકોન પર માઉસ લઈ જતાં તેનો પ્રિવ્યુ દેખાય છે જેના પર ક્લિક કરતાં એક્સેલ ઓપન થાય છે.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો

1. ડેસ્કટોપ પર કન્ટ્રોલ પેનલનો આઇકોન ઉમેરો.
2. બેકગ્રાઉન્ડ પિક્ચર તરીકે તમારા ફોલ્ડરમાં આવેલા પિક્ચરને સેટ કરો અને 1 મિનીટ બાદ પિક્ચર બદલાય તેવું સેટિંગ કરો
3. ડેસ્કટોપ પર CPU Meter ગેઝેટ ઉમેરો અને દૂર કરો.
4. માઈક્રોસોફ્ટ વર્ડનું શોર્ટકટ ડેસ્કટોપ પર ઉમેરો.
5. સિસ્ટમની તારીખ અને સમય બદલો.
6. અવાજનું વોલ્યુમ 80% સેટ કરો.

3.7 સ્ટાર્ટ મેનુ (Start Menu)

સ્ટાર્ટ મેનુની (બટન) મદદથી કમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામ્સ, ફાઇલ, ડિરેક્ટરી (ફોલ્ડર), સેટીંગ્સ, ઇન્સ્ટોલેશન વગેરે ખોલી શકાય છે. સ્ટાર્ટ મેનુથી આપણે આપણી પસંદગી મુજબની એપ્લિકેશન ઓપન કરવી હોય, કમ્પ્યુટર બંધ કરવું હોય, કોઈ પણ ફાઇલ કે ડિરેક્ટરી શોધવી હોય, નવા ફોન્ટ દાખલ કરવા હોય વગેરે સરળતાથી કરી શકીએ છીએ. સ્ટાર્ટ મેનુ ત્રણ રીતે એક્ટીવેટ કરી શકાય છે અથવા તો ઓપન કરી શકીએ છીએ.

1. ડાયરેક્ટ માઉસની ક્લિક ડેસ્કટોપ પર આવેલ સ્ટાર્ટ બટન પર કરવાથી તે એક્ટીવેટ થાય છે.
2. કી-બોર્ડમાં આવેલ સ્ટાર્ટ કી પર ક્લિક કરવાથી તે એક્ટીવેટ થાય છે.
3. કી-બોર્ડમાં ડાબી બાજુએ આવેલ ESC (એસ્કેપ) તથા CTRL (કન્ટ્રોલ) કી બંને એક સાથે પ્રેસ કરતાં જ તે એક્ટીવેટ થાય છે.

આકૃતિ 2.11 સ્ટાર્ટ મેનુ

સ્ટાર્ટમેનુ એક્ટીવેટ થતાં જ આપણે આકૃતિ-2.11માં જોઈ શકીએ છીએ તેમ અલગ અલગ ભાગ દેખાય છે.

1. સ્ટાર્ટ બટનની ઉપર જ Search Programs and Files વિકલ્પ જોવા મળે છે. અહીં જે ફાઇલ, પ્રોગ્રામ, ડિરેક્ટરી શોધવી હોય તેનું નામ લખવાથી જે તે ફાઇલ, ડિરેક્ટરીની યાદી શોધીને આપણને આપે છે.
2. સ્ટાર્ટમેનુમાં All Programs કરીને વિકલ્પ આપણે જોઈ શકીએ છીએ. ત્યાં ક્લિક કરતાં જ કમ્પ્યુટરમાં જેટલી પણ એપ્લિકેશન આપણે ઇન્સ્ટોલ કરેલી હશે તેની યાદી દર્શાવે છે. તેમાંથી આપણે જે એપ્લિકેશન ઓપન

કરવી હશે તે એપ્લિકેશન પર માઉસ દ્વારા એરો લઇ જઇ લેફ્ટ ક્લિક કરવાથી અથવા કી-બોર્ડ પરના એરો બટનથી સિલેક્ટ કરી એન્ટર કરવાથી તે એપ્લિકેશન ઓપન થાય છે. એટલે All Programsમાંથી આપણે આપણી જરૂરિયાત મુજબની (કમ્પ્યુટરમાં હશે તે મુજબ) એપ્લિકેશન ઓપન કરીને કાર્ય કરી શકીએ છીએ.

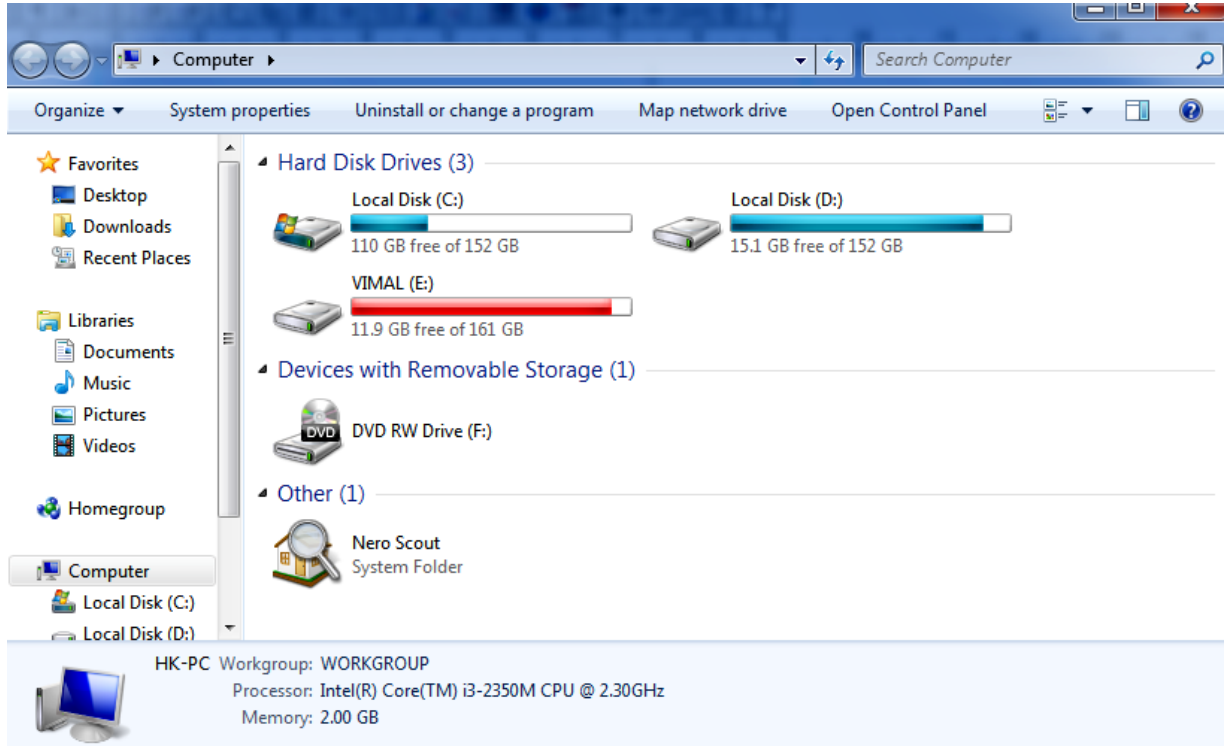
3. સ્ટાર્ટ મેનુમાં બ્લ્યુ કલરના પટ્ટામાં જમણીબાજુ અલગ અલગ યુટીલીટી આપેલી છે. જેમાં ડોક્યુમેન્ટ્સ, પિકચર્સ, મ્યુઝિક, ગેમ્સ, કમ્પ્યુટર, કંટ્રોલ પેનલ, ડિવાઇસ એન્ડ પ્રિન્ટીંગ, ડિફોલ્ટ પ્રોગ્રામ્સ, હેલ્પ, શટ ડાઉન વગેરે વિકલ્પ જોવા મળે છે. જેમાંથી આપણે એક પછી એક વિકલ્પ વિશે સમજીએ.

Documents: સામાન્ય રીતે આપણે જે ફાઇલને સંગ્રહિત કરીએ છીએ અથવા તો સ્ટોર કરીએ છીએ તે ફાઇલ ડિફોલ્ટ Documents નામના ફોલ્ડરમાં સ્ટોર થાય છે. જો આપણે ચોક્કસ પાથ દર્શાવ્યો હોય તો જ અલગ જગ્યાએ સ્ટોર થાય છે નહીંતર ડોક્યુમેન્ટ્સ નામના ફોલ્ડરમાં જ સંગ્રહિત થાય છે. તેની યાદી આપણને અહીં દર્શાવવામાં આવે છે. એટલે જે તે ફાઇલને અહીંથી સીધી જ ઓપન કરીને કામ કરવું હોય તો કરી શકીએ છીએ.

Music: સામાન્ય રીતે કોઇ ઓડિયો હોય અને તેને ડાઉનલોડ કર્યો હોય તો તે આપોઆપ (બાય ડિફોલ્ટ) મ્યુઝિક નામના ફોલ્ડરમાં જ સંગ્રહિત થતો હોય છે.

Games: જ્યારે પણ આપણે વિન્ડોઝ 7 ઇન્સ્ટોલ કરીએ છીએ ત્યારે ડિફોલ્ટ અમુક રમતો કમ્પ્યુટરમાં સ્ટોર (સંગ્રહિત) થઇ જાય છે. તે સમયે તે બધી જ રમતો Games નામના ફોલ્ડરમાં સંગ્રહિત થયેલી જોવા મળે છે.

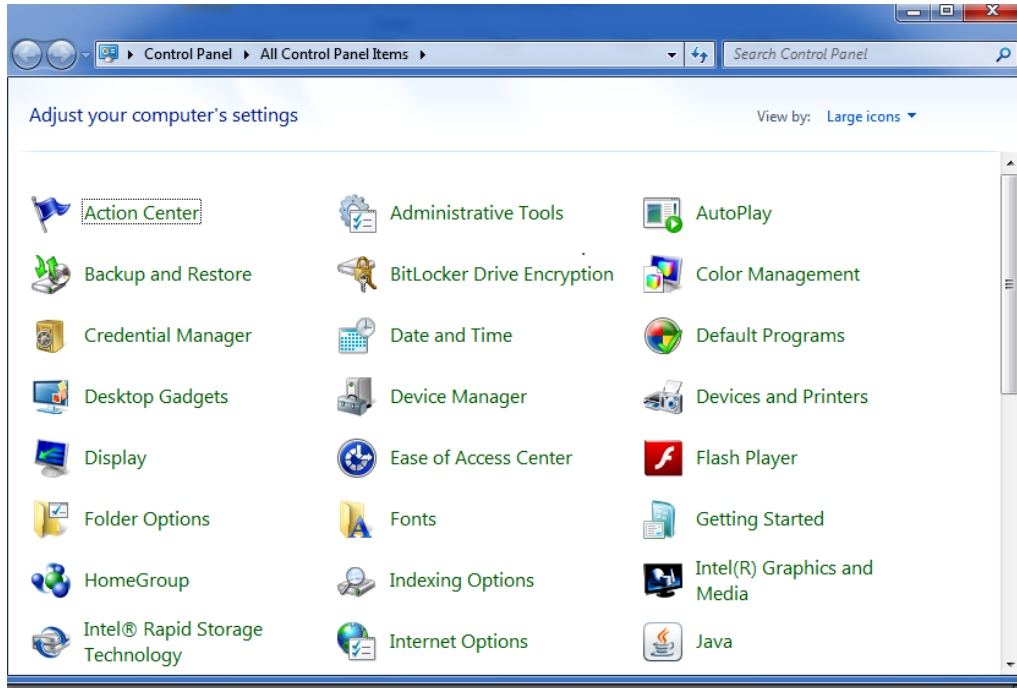
Computer: સૌથી અગત્યનું ટુલ એટલે Computer. (વિન્ડોઝના આગળના વર્ઝનમાં તે My Computer તરીકે ઓળખાતું હતું) આ ટુલ આપણને ડેસ્કટોપ પર પણ જોવા મળે છે. જે આકૃતિ-2.12માં પણ જોઇ શકીએ છીએ.

આકૃતિ 2.12 કમ્પ્યુટર

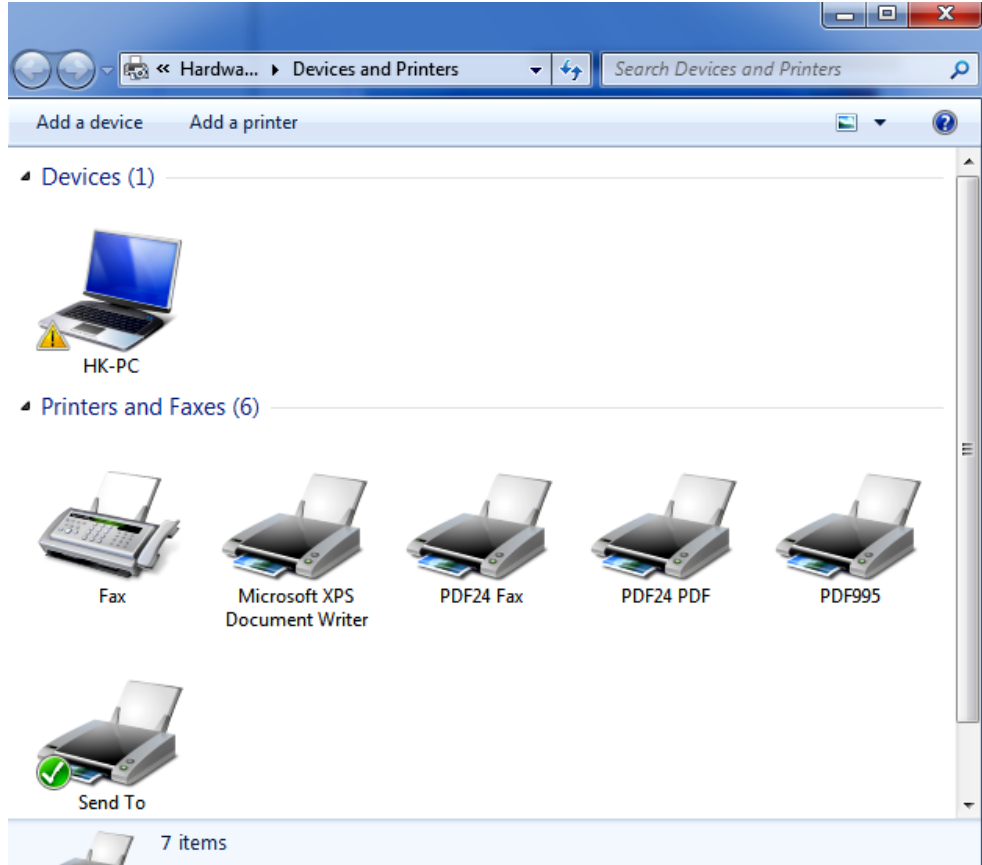
- આપણા કમ્પ્યુટરમાં શું છે તે ઝડપથી જોવા માટે આનો ઉપયોગ થાય છે.
- COMPUTER પર ડબલ ક્લિક કરવાથી તે ઓપન થાય છે. જેમાં આપણે ફાઇલ્સ અને ફોલ્ડર જોઈ શકીએ છીએ.
- આની અંદર સ્ટેટસ બારમાં કેટલા ઓબ્જેક્ટ (ફાઇલ્સ અને ફોલ્ડર) છે અને તે કેટલી જગ્યા રોકે છે તે દર્શાવે છે.
- કોઈપણ ફોલ્ડર પર ડબલ ક્લિક કરતાં તેની અંદર શું છે તે દર્શાવે છે.
- અને તેમાં કોઈપણ ફાઇલ ઉપર ડબલ ક્લિક કરતાં તે ફાઇલમાં શું માહિતી હોય છે તે દર્શાવે છે.
- હાર્ડડીસ્કમાં કેટલા ભાગ પાડયા છે તે જોઈ શકાય છે.
- દરેક ભાગમાં (ડીસ્કમાં) કુલ કેટલી ફાઇલ છે, ફોલ્ડર છે તે જોઈ શકીએ છીએ.
- દરેક ડીસ્કમાં કેટલી જગ્યા ખાલી છે, કેટલી જગ્યા ભરાઈ ગઈ છે તે પણ જોવા મળે છે.
- એક ડીસ્કમાંથી બીજી ડીસ્ક (ડ્રાઇવ) કે ફોલ્ડરમાં ફાઇલ કે ડિરેક્ટરીની કોપી કરવી હોય તો સરળતાથી કરી શકાય છે.
- અહીં કોઈપણ ફાઇલ કે ફોલ્ડરના નામ બદલવા હોય તો બદલી શકાય છે.
- કોઈપણ ફાઇલ કે ફોલ્ડરને દૂર (ડીલીટ) કરવા હોય તો સરળતાથી કરી શકાય છે.

Control Panel: અહીં આપણે આકૃતિ-2.13માં જોઈએ છીએ તેમ કમ્પ્યુટરની સિસ્ટમમાં ઘણાં બધાં ફેરફાર કરવા હોય તો કંટ્રોલ પેનલનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આની મદદથી આપણે નવા ફોન્ટ ઇન્સ્ટોલ કરી શકીએ છીએ. પ્રિન્ટર ઇન્સ્ટોલ કરી શકીએ છીએ. કોઈ પ્રોગ્રામને દૂર કરવા હોય કે અનઇન્સ્ટોલ કરવા હોય તો કરી શકીએ છીએ. ડેસ્કટોપનું બેકગ્રાઉન્ડ બદલવું હોય તો પણ બદલી શકીએ છીએ.

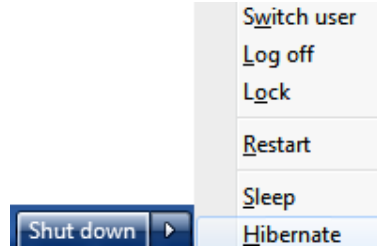
આકૃતિ 2.13 કંટ્રોલ પેનલ

- (a) **Fonts:** કંટ્રોલ પેનલમાં ફોન્ટ્સ નામનું ફોલ્ડર જોવા મળે છે. આપણે કોઈપણ નવા ફોન્ટ દાખલ કરવા હોય તો પ્રથમ FONTS વિકલ્પમાં જવું પડે છે. તેમાં પહેલેથી જ વિન્ડોઝ ઇન્સ્ટોલ કરતી વખતે જ આપોઆપ અમુક ફોન્ટ આવી જાય છે. અહીં મેનુમાં ઇન્સ્ટોલ નામનું વિકલ્પ આપેલ છે. તેની ઉપર ક્લિક કરતાં જ આપણને પૂછે છે કે કયા ફોન્ટ ઇન્સ્ટોલ કરવા છે, આ માટે આપણે યોગ્ય પાથ આપતાં જ નવા ફોન્ટ્સ દાખલ થઈ જાય છે.
- (b) **Displays:** આ વિકલ્પની મદદથી આપણે ડેસ્કટોપનું બેકગ્રાઉન્ડ સરળતાથી બદલી શકીએ છીએ. આ ઉપરાંત અહીં આપણે જ્યારે કમ્પ્યુટર ઓન હોય અને અમુક સમય સુધી કમ્પ્યુટર પર વર્ક કરતાં નથી તો કોઈ મેસેજ અગર તો ફોટો આવી જાય તેવું સેટ કરવું હોય તો પણ આનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.
- (c) **Backup & Restore:** આ ઉપરાંત કમ્પ્યુટરમાં રહેલ તમામ માહિતીનો રેકર્ડ બીજી જગ્યાએ સાચવી રાખવો હોય, તેને માટે બેકઅપ તેમજ જરૂરિયાત મુજબ માહિતી પાછી કમ્પ્યુટરમાં લાવવી હોય તો તેને માટેની રિસ્ટોરની સુવિધા પણ કંટ્રોલ પેનલમાં જોવા મળે છે. જેને Backup & Restore તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- (d) **Date & Time:** સિસ્ટમ ડેટ અને ટાઇમ સેટ કરવા હોય તો આ વિકલ્પમાં જોવા મળતાં Date & Time નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.
- (e) **Devices & Printers:** આ વિકલ્પની મદદથી આપણે કમ્પ્યુટર સાથે એટેચ (જોડાણ) કરેલ સાધન જેમ કે, પ્રિન્ટર, ફેક્સ, સ્કેનર વગેરે સરળતાથી ઇન્સ્ટોલ કરી શકીએ છીએ. (આકૃતિ 2.14)

આકૃતિ 2.14 Devices and Printers

- (f) **Default Programs:** આપણે અલગ અલગ કાર્ય કરવા માટે અલગ અલગ એપ્લિકેશનની જરૂરિયાત રહેતી હોય છે. જેમ કે વેબ બ્રાઉઝર, ફોટોગ્રાફ્સમાં ફેરફાર (એડીટીંગ), મ્યુઝિક-વિડીયો, ઇ-મેઇલ મોકલવા વગેરે. આ માટે આપણે ચોકકસ પ્રકારનું સેટિંગ્સ કરવું હોય તો કરી શકીએ છીએ. જેથી ઉપર જણાવેલ દરેક કાર્ય માટે આપણે જે સેટ કરેલ છે તે જ એપ્લિકેશન ઓપન કરી શકીએ છીએ.
- (g) **Help & Support:** અહીં આપણે વિન્ડોઝ 7 સંલગ્ન તમામ માહિતી મેળવવી હોય તો હેલ્પ અને સપોર્ટ વિકલ્પની જરૂરિયાત પડે છે.
- (h) **Shut Down:** આકૃતિ-2.15માં દર્શાવ્યા મુજબ શટ-ડાઉન બટન પર ક્લિક કરતાં જ એક બોક્સ આવી જાય છે. જેમાં સ્વીચ User, Log Off, Restart, Sleep, Hibernate વિકલ્પ જોવા મળે છે.

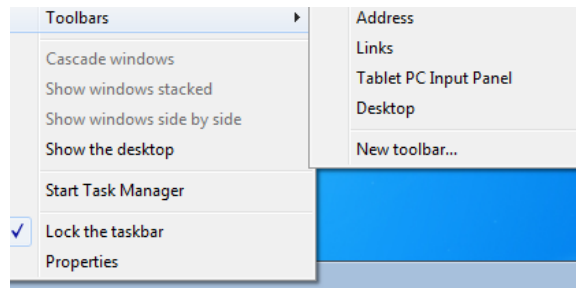
આકૃતિ 2.15 shutdown બટન

સામાન્ય રીતે એક જ કમ્પ્યુટર પર એક કરતાં વધારે માણસો કાર્યરત રહેતા હોય ત્યારે પોતાના યુઝર આઇડી પરથી બહાર નીકળવા માટે લોગઓફ કરવાની જરૂરિયાત પડે છે. અને એકવાર બહાર નીકળી ગયા પછી બીજો વ્યક્તિ પોતાનો આઇડી અને પાસવર્ડ આપીને (log in કરીને) કાર્ય કરી શકે છે.

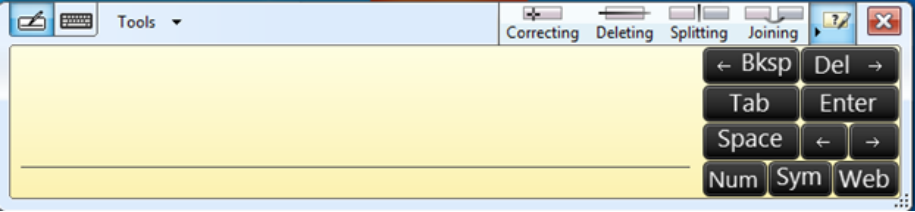
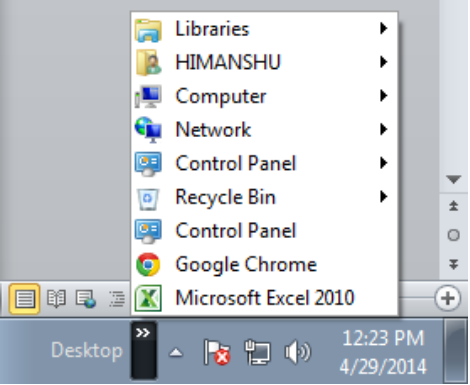
કમ્પ્યુટરને ફરીથી સ્ટાર્ટ કરવા માટે Restart વિકલ્પ આપેલ છે અથવા Alt+Ctrl+Del કી એકસાથે બે વાર પ્રેસ કરવાથી પણ કમ્પ્યુટર ફરીથી સ્ટાર્ટ થઇ જાય છે.

3.8 ટુલબાર (Toolbar)

વિન્ડોઝ માં ટાસ્કબાર પર માઉસનું જમણું બટન ક્લિક કરતાં આકૃતિ-2.16 મુજબનું શોર્ટકટ મેનુ ઓપન થાય છે જેમાં Toolbars વિકલ્પ પસંદ કરતાં તમે ટાસ્કબાર માં જુદા જુદા ટુલબાર દેખાડી શકો છો તેમજ તમારું નવું ટુલબાર પણ બનાવી શકો છો.

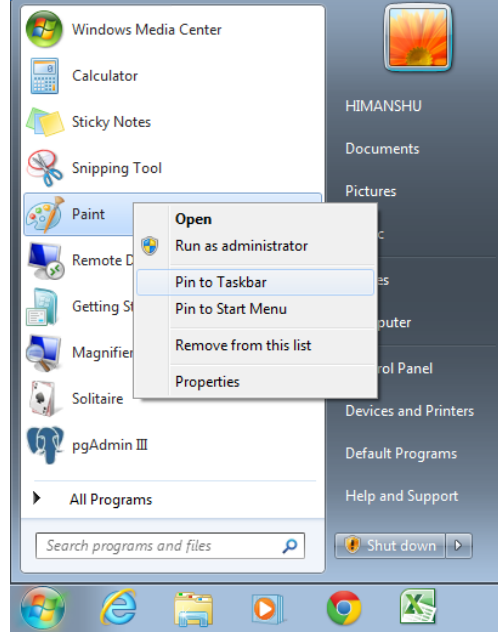
આકૃતિ 2.16 ટુલબાર

ટૂલબાર	ઉપયોગ
Address	 <p>આ ટૂલબાર નો ઉપયોગ કોઈ વેબસાઈટ ઓપન કરવા થાય છે. જેમાં કોઈપણ વેબ એડ્રેસ લખી એન્ટર કી દબાવતા તે વેબસાઈટ તમારા બ્રાઉઝરમાં ઓપન થાય છે.</p>
Links	 <p>આ ટૂલબાર તમને તમારી ફેવરીટ (પસંદગીની) વેબસાઈટનું લિસ્ટ બતાવે છે જેમાં ક્લિક કરતાં તે વેબસાઈટ બ્રાઉઝરમાં ઓપન થાય છે.</p>
Tablet PC Input Panel	 <p>આ ટૂલબાર આકૃતિમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણેની પેનલ બતાવે છે, જેમાં કીબોર્ડનો ઉપયોગ કર્યા વગર માઉસ પોઈન્ટરથી માઉસ ડ્રેગ કરી ફી હેન્ડ લખી શકાય છે, જે ટેક્સ્ટમાં ફેરવાઈ જાય છે.</p>
Desktop	 <p>આ ટૂલબાર તમને કોઈપણ પ્રોગ્રામમાંથી ડેસ્કટોપ પર રહેલા શોર્ટકટનું લિસ્ટ બતાવે છે જેના પર ક્લિક કરી તે પ્રોગ્રામ ઓપન કરી શકાય છે.</p>
New Toolbar...	<p>તમારા કોઈ ફોલ્ડરની ફાઈલ ઝડપથી ઓપન કરવા માટે આ વિકલ્પનો ઉપયોગ કરી શકો છો જેમાં તમે સિલેક્ટ કરેલા ફોલ્ડરની ફાઈલનું લિસ્ટ આવે છે તેમજ ફાઈલ પર ક્લિક કરી તેને ઓપન કરી શકાય છે.</p>

3.9 એપ્લિકેશન ટાસ્કબારમાં પીન કરવી (Pining An Application)

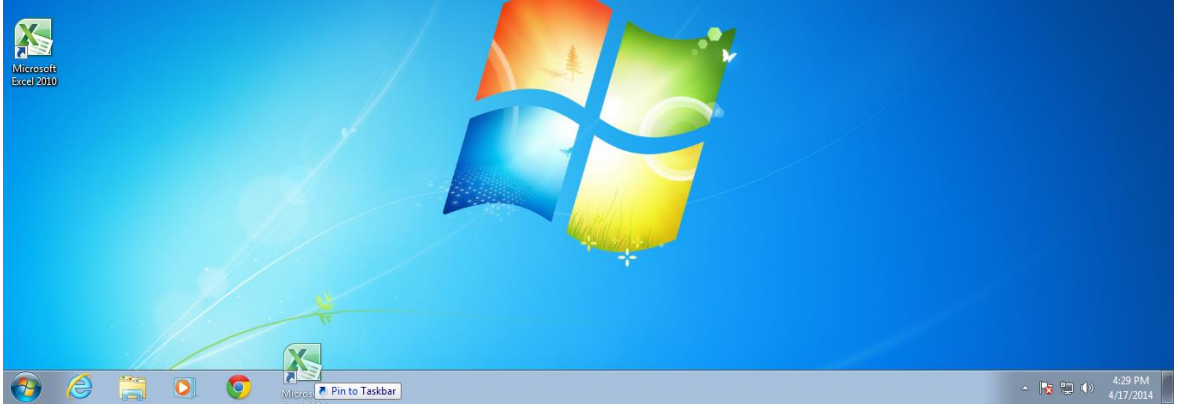
જ્યારે તમે પ્રથમ વાર વિન્ડોઝ ખોલો છો ત્યારે ત્યાં ઇન્ટરનેટ એક્સપ્લોરર, વિન્ડો મીડિયા પ્લેયર, વિન્ડોઝ એક્સપ્લોરર જેવા પ્રોગ્રામ ટાસ્કબારમાં આઇકોન તરીકે આવેલા હોય છે જેના પર ક્લિક કરતાં તે પ્રોગ્રામ ઓપન થાય છે. તમે વારંવાર ઉપયોગમાં લેતા હો તેવા પ્રોગ્રામને તમે સ્ટાર્ટ બટનની જમણી બાજુના ટાસ્કબારના વિસ્તારમાં પિન કરી શકો છો. ટાસ્કબારમાં પ્રોગ્રામ નીચેનામાંથી કોઈપણ એક રીતે દર્શાવી શકાય છે.

1. આકૃતિ 2.17-a મુજબ સ્ટાર્ટ મેનૂમાંથી કે ડેસ્કટોપમાં તે પ્રોગ્રામ પર જઈ માઉસની જમણી ક્લિક કરો અને શોર્ટકટ મેનૂમાંથી Pin to Taskbar વિકલ્પ પસંદ કરો

આકૃતિ 2.17-a એપ્લિકેશન પીન કરવી

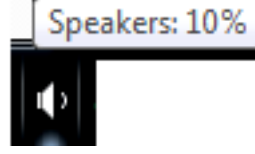
2. આકૃતિ 2.17-bમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે ડેસ્કટોપ પરના પ્રોગ્રામ શોર્ટકટને ટાસ્કબાર પર ડ્રેગ કરો.

આકૃતિ 2.17-b એપ્લિકેશન પીન કરવી

3.10 નોટીફિકેશન એરિયા (Notification Area)

ટાસ્કબારથી થોડે દૂર જમણીબાજુ પર આવેલા આઇકોન્સના સમૂહને નોટિફિકેશન એરિયા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ આઇકોન્સ આપણા કમ્પ્યુટરના સ્ટેટસ વિશે અથવા તો અમુક સેટિંગ્સ એક્સેસ કરવાની સુવિધાની માહિતી દર્શાવે છે. એટલે કે આપણે જે ટુલ પર માઉસ લઇ જઇએ છીએ કે તરત જ તેનું નામ દર્શાવે છે. તથા તેને સંલગ્ન માહિતી પણ દર્શાવે છે. દા.ત. આકૃતિ-2.18 માં જોઇએ છીએ તેમ. આપણે વોલ્યુમ ટુલ ઉપર માઉસની રાઇટ ક્લિક કરી છે તો એવું દર્શાવે છે કે Speakers 10% એટલે કે વોલ્યુમનો અવાજ 10 ટકા છે.

આકૃતિ 2.18 વોલ્યુમ

આ નોટિફિકેશન એરિયામાં જેટલા પણ ટુલ છે તેની ઉપર ડબલ ક્લિક કરતાં તે પ્રોગ્રામ ઓપન થાય છે અને તેની સાથે સંકળાયેલ સેટિંગ્સ પણ ખૂલે છે. દા.ત. વોલ્યુમ પર ડબલ ક્લિક કરતાં વોલ્યુમ કંટ્રોલ ઓપન થાય છે. ઘણીવાર નોટિફિકેશન એરિયામાં એપ્લિકેશન કે પ્રોગ્રામનો વધારો થઈ જાય તો અમુક વેળાએ '<' સંજ્ઞા જોવા મળે છે. એટલે કે ટાસ્કબારમાં આ નોટિફિકેશન એરિયા નાનો પડે છે જેથી અમુક પ્રોગ્રામ હાઇડ હોય છે. આથી < પર ક્લિક કરતાં તે બાકીના પ્રોગ્રામ દેખાય છે.

ટાસ્કબાર વિશે: આપણે ટાસ્કબારને ડેસ્કટોપના કોઈપણ એરિયામાં એટલે કે ડાબી, જમણી, ઉપર કે નીચેની તરફ લઈ જઈ શકીએ છીએ. ટાસ્કબારને માઉસની મદદથી આપણે પહોળો પણ બનાવી શકીએ છીએ.

વિન્ડોઝની આપમેળે ગોઠવણી: આપણને ખબર છે જે કે વિન્ડોઝ કેવી રીતે ખસે છે, (મૂલ થાય છે) સાઇઝ બદલાય છે. અને પછી તેને તે રીતે આપણે ડેસ્કટોપ ગોઠવીએ છીએ. વિન્ડોઝને આપોઆપ ગોઠવવા માટે ત્રણ રીત જોવા મળે છે. (I) કેસ્કેડીંગ (આગળ પાછળ) (II) વર્ટીકલી સ્ટેકડ (ઉભી ગોઠવણ) (III) સાઇડ બાય સાઇડ (નજીક નજીક)

3.11 ડાયલોગ બોક્સ (Dialog Box)

ડાયલોગ બોક્સ એ વિન્ડોઝની લાક્ષણિકતા છે. તે આપણને કોઈ એપ્લિકેશન ઇન્સ્ટોલ કરીએ ત્યારે કે કોઈ ફાઇલ કે ફોલ્ડર દૂર કરીએ ત્યારે પ્રશ્ન પૂછે છે કે તમારે ખરેખર ફાઇલ કે ફોલ્ડરને દૂર કરવું છે? ઉપરાંત એપ્લિકેશન ઇન્સ્ટોલ કરીએ ત્યારે તે સૂચના આપે છે જેમાં Next, Ok, Finish બટનનો ઉપયોગ કરવો પડે છે. એટલે કે કમ્પ્યુટર ડાયલોગ બોક્સ મારફતે આપણને સજાગ રાખે છે તેમજ પ્રતિભાવ પૂછી ને જ કમ્પ્યુટર આગળની કાર્યવાહી કરે છે. ડાયલોગ બોક્સને મિનિમાઇઝ કે મેક્સીમાઇઝ કરી શકાતું નથી પરંતુ ડ્રેગ કરવાથી તેને ખસેડી શકાય છે.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો

1. તમારા કમ્પ્યુટરમાં આવેલા હાર્ડ ડ્રાઇવના નામ અને સાઈઝનું લિસ્ટ બનાવો
2. ટાસ્કબારમાં એડેસ ટૂલબાર ઉમેરો
3. documents ફોલ્ડરમાં તમારા નામનું ફોલ્ડર બનાવો અને તેને C:\ માં કોપી કરો અને તેને temp નામ આપો, હવે તે ફોલ્ડરને ડિલીટ કરો અને રિસાયકલ બીનમાંથી પણ ડિલીટ કરો.
4. Search program and filesની મદદથી માઈક્રોસોફ્ટ પાવરપોઈન્ટ શોધી અને તેને ઓપન કરો.

Q1. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો

1. સ્ટાર્ટ બટન કેટલી રીતે એક્ટીવેટ કરી શકાય છે?
A) 3
B) 4
C) 1
D) 2
2. કમ્પ્યુટરમાં ઇન્સ્ટોલ પ્રોગ્રામને અનઇન્સ્ટોલ કે રીમુવ (દૂર) કરવા માટે કયા વિકલ્પનો ઉપયોગ થાય છે?
A) કંટ્રોલ પેનલ
B) સિસ્ટમ પેનલ
C) ફાઇલ પેનલ
D) આમાંથી એકપણ નહીં.

Q2. યોગ્ય વિકલ્પ વડે ખાલી જગ્યા પૂરો

1. ડેસ્કટોપના બેકગ્રાઉન્ડમાં જે ઇમેજ દેખાય છે તે _____ નામથી પણ ઓળખાય છે.
2. ટાસ્કબારને મુખ્યત્વે _____ ભાગમાં વિભાજીત કરવામાં આવ્યું છે.
3. ટાસ્કબારથી થોડે દૂર જમણીબાજુ આવેલા આઇકોન્સના સમૂહને _____ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

Q3. નીચેનાં વાક્યો ખરા છે કે ખોટા તે કહો.

1. વિન્ડોઝ એ સન જાવા કંપનીએ શોધેલી ઓપરેટીંગ સિસ્ટમ છે.
2. કમ્પ્યુટરમાં પ્રિન્ટર કે સ્કેનરને ઇન્સ્ટોલ કરવા કંટ્રોલ પેનલની મદદ લેવામાં આવે છે.

જવાબો

- Q-1. 1-A (3), 2-A (કંટ્રોલ પેનલ),
Q-2. 1-વોલપેપર, 2-3, 3- નોટિફિકેશન એરિયા
Q-3. 1-ખોટું, 2- ખરું,